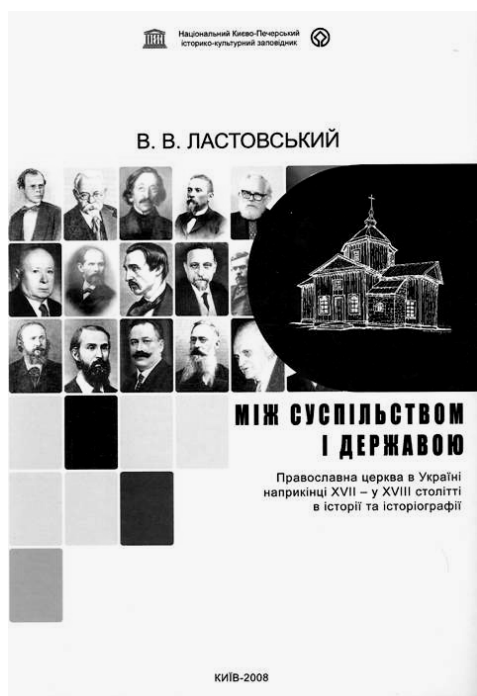

УДК 271.2(477) «16/17»

НОВЕ ҐРУНТОВНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ З ІСТОРІЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ ПРОФЕСОРА ВАЛЕРІЯ ЛАСТОВСЬКОГО

Непомнящий А.А., д-р іст. наук, проф.
(Таврійський нац. університет ім. В. І. Вернадського)

Рец. на кн.: Ластовський В.В. Між суспільством і державою:
Православна церква в Україні наприкінці XVII – у XVIII столітті в історії
та історіографії / Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник;
передм. Г.Д. Казмирчука. – К., 2008. – 496 с.

Історія та історіографія православної церкви в Україні є одніми з найбільш цікавих та все ще недостатньо досліджених проблем для сучасної науки. Через відсутність незалежної держави, різні ідеологічні утиски минулих часів ця проблема рясніє «білими плямами». Саме тому кожне нове дослідження у цій царині привертає до себе увагу науковців. Не є виключенням і монографія, що рецензується. Її

автором є знаний фахівець з історії церкви, доктор історичних наук, старший науковий співробітник Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника Валерій Васильович Ластовський. Вчений вже добре відомий в наукових колах своїми попередніми студіями «Православна церква у суспільно-політичному житті України XVIII ст. (Переяславсько-Бориспільська єпархія)» (2002 р.) та «Історія православної церкви в Україні наприкінці XVII – у XVIII ст.: історіографічні аспекти» (2006 р.).

Нове дослідження київського професора являє собою помітну подію в науковому світі, оскільки праць, присвячених історіографії історії православної церкви в Україні, дотепер фактично не існувало. Вперше в українській науці здійснюється аналіз історії та історіографії історії православної церкви одного з найцікавіших та найвизначніших для нашої держави періодів: кінець XVII – XVIII ст. Автором зроблені нові методологічні висновки, а аналіз концепцій та підходів до вивчення розвитку церкви є настільки ґрунтовними, що виходить далеко за вказані хронологічні рамки та буде доречним у застосовуванні й до інших історичних періодів.

Сильною стороною монографії є широке використання архівних документів, які вперше введено В.В. Ластовським до наукового обігу. Фактич-

но книга є щільно збитим масивом інформації з різноманітних джерел, який завдяки майстерності вченого перетворюється на цілісний текст без якихось логічних лакун. Цінним добробком В.В. Ластовського є викладені ним у першій частині книги історіографічні та методологічні проблеми історії церкви. Заслуговує на увагу тлумачення вченим дефініцій «історія церкви» та «церковна історія».

У другій частині монографії подані відомості про місце православної церкви в суспільно-політичному житті України наприкінці XVII – у XVIII ст. Використовуючи матеріали історії Переяславсько-Бориспільської єпархії, дослідник об'єктивно висвітлив діяльність духовництва у різних за політичним устроєм державах – Речі Посполитій та Росії. Ґрунтовно вивчена історія монастирів єпархії, розглянута їхня роль у соціально-політичній та економічній сферах життя як зазначеної єпархії окремо, так і України в цілому.

Надзвичайно вагомим є внесок В.В. Ластовського в розробку проблем історіографії православної церкви. Третя частина рецензованої монографії складається з історіографічних нарисів, що розглядають наступні актуальні питання: українське православне духовенство в системі соціальних відносин, православна церква в Україні та політичне життя, історичні дослідження біографій діячів православної церкви кінця XVII –XVIII ст. Без сумніву, деякі викладені автором висновки можуть викликати наукові дискусії, проте саме вони будуть першим кроком до більш глибокого розуміння історичних процесів та місця у них православної церкви.

Цікаві авторські спостереження та висновки містяться й в четвертому розділі монографії, де висвітлені правові межі діяльності православної церкви. Важливим, до речі, є те, що В.В. Ластовський має фахову юридичну освіту, тому всі його твердження відзначаються професійністю та глибиною. Не викликає заперечень ідея автора про єдність українського православного духовенства та суспільства через правові норми, що творилися безпосередньо народом.

Завершують монографію узагальнюючі висновки, де автор не лише робить вичерпну періодизацію історіографічного процесу з вивчення історії православної церкви в Україні, але й визначає перспективні напрямки майбутніх своїх досліджень, зокрема – висвітлення діяльності різних центрів з вивчення історії церкви. Сподіваємося, що ці безперечно важливі студії не змусять чекати на свою появу.

Влучним супроводом тексту (дворівневий текст) є наведені автором біографії видатних істориків та церковних ієрархів, а також матеріали з історії церков та монастирів. Основний текст монографії доповнюється змістовними додатками. На особливу увагу заслуговують наведені вченим бібліографічні матеріали до історії церкви в Україні та словник термінів, який наведено в редакції автора.

Публікація наукових праць, настільки насичених фактичною інформацією, як рецензована монографія, безсумнівно, стане тим підґрунтям, на якому буде збудована об'єктивна історія православної церкви в Україні.